

Institut
pro křesťansko-demokratickou
politiku

Česká republika jako integrální součást „východního křídla NATO“

Martin Svárovský

místopředseda zahraniční komise KDU-ČSL

Obsah

1	Úvod	3
2	NATO-nejdůležitější garant naší bezpečnosti	3
3	Východní křídlo NATO, bytostně i naše věc	3
4	Možná inovativní řešení našich slabin	5
5	Příspěvek ČR k obraně východního křídla NATO	6
6	Závěr	7

Institut pro křesťansko-demokratickou politiku na sebe neberou žádnou odpovědnost za fakta či názory vyjádřené v této publikaci. Plná zodpovědnost leží na autorech publikace.

Všechna práva jsou vyhrazena. Není povoleno kopírovat, reprodukovat nebo znovu vydávat obsah této publikace s výjimkou osobní potřeby. Všechny ostatní formy vyžadují povolení vydavatele.

Institut pro křesťansko-demokratickou politiku, z.ú.

2019

1 Úvod

Česká republika měla po roce 1989 velké štěstí v tom, že se mohla vrátit k předválečné tradici Československa. Dobře fungující demokracie, která byla nejenom zakotvena v tehdejšímu mezinárodním politickém systému, ale aktivně do něj také přispívala.

Československo bylo od samého počátku své existence bytostně závislé na příznivém mezinárodním kontextu. Jeho tvůrci se snažili maximálně přispět ke stabilitě systému vzešlého z první světové války a Československo v něm pevně ukotvit. Činili tak prostřednictvím řady bilaterálních smluv, ale i velmi aktivní politikou v rámci Společnosti národů, předchůdkyně dnešní OSN. Nespokojili se jen s pouhým členstvím ve Společnosti národů, ale aktivně se zasazovali o její funkčnost. Prezident Beneš se stal jejím místopředsedou a když to mezinárodní situace vyžadovala, přepustil své místo v Radě této organizace německému kolegovi Stressemannovi. Jakmile se začal v první polovině třicátých let Versailleský systém hroutit, byl osud Československa zpečetěn.

2 NATO-nejdůležitější garant naší bezpečnosti

NATO garantuje příznivý mezinárodní kontext v bezpečnostně-politické oblasti Severoatlantická aliance. Mnohé z nás to může vést k uspokojení, neboť NATO je zdaleka nejsilnější bezpečnostně-vojenskou aliancí světa s pevně vybudovanou politickou strukturou. Té nějaká eroze jako Versailleskému systému nehrozí, řeknete si. S tím lze souhlasit, NATO je jednak silné a jednak v posledních čtyřech svých summitech ve Walesu, Varšavě, Bruselu a v Londýně, prokázalo schopnost adaptace na nové podmínky. Vojenské struktury Aliance systematicky pracují na nutných úpravách v oblasti velící a řídicí struktury či zvýšení připravenosti jednotek a jejich odstrašovacího potenciálu. Došlo k přijetí konceptu tzv. posílené předsunuté přítomnosti NATO v Pobaltí.

Ale i nejsilnější aliance světa má svá slabá místa. Jedním z nich je například to, jakým tempem je multilaterální organizace schopna zavádět reformy. Aliance plánuje změnit celkové rozmístění svých sil v Evropě s cílem reagovat na nové rozložení bezpečnostních rizik. Plán počítá se třemi fázemi, které zahrnou nejprve ty nejuděrnější a postupně všechny evropské síly NATO. Horizontem jeho splnění je ovšem rok 2024. Něco podobného platí o procesu obranného plánování Aliance, který například Českou republiku zavazuje k vytvoření plně vybavené obrněné brigády do roku 2026. To vše za situace, kdy protivník, tedy Rusko udržuje za našimi hranicemi vysoce připravenou a mobilní sílu, která je schopna zahájit bojové operace během několika málo dní.

Existují i další slabá místa Aliance. Jedním z nich je lokální nevýhoda oproti Rusku na východním křídle NATO. Dalším je pak relativní politická křehkost, daná paradoxně jejími vnitřními demokratickými mechanismy a rovnoprávným postavením všech jejích členů, což s sebou přirozeně nese značnou diverzitu názorů a státních zájmů.

3 Východní křídlo NATO, bytostně i naše věc

Severoatlantická aliance představuje sílu čítající více než tři miliony vojáků. Na jejím východním křídle, tedy v Pobaltských zemích a Polsku, je to ale jen 126 tisíc. To není oproti síle Ruska na druhé straně

hranice dostatečné. Rusko soustřeďuje ve svém západním vojenském okruhu 40 % všech svých ozbrojených sil, tedy zhruba 400 tisíc vojáků. Ti jsou navíc pravidelně cvičeni při masivních vojenských manévrech s útočným scénářem. Za pozornost stojí zejména míra jejich bojové připravenosti. Odhady mluví o tom, že ruské bojové jednotky v blízkosti hranic s Pobaltím mohou být připraveny k boji do jednoho až dvou dnů od vyhlášení pohotovosti. Do tří až čtyř dnů jsou schopné provádět vojenské operace v Pobaltí. To je rychlost, se kterou NATO nemůže soutěžit. Nemůže soutěžit jak z hlediska času potřebného ke generování dostatečné vojenské síly složené z národních kontingentů, ale ani z hlediska aliančních rozhodovacích mechanismů. Počítačové simulace ukazují, že během 30-40 dní (!), které by si podle modelovaných scénářů vyžádala aktivace článku 5 Severoatlantické smlouvy spolu s generováním vojenské síly potřebné k jeho realizaci, by ruská armáda dokázala v prostoru Pobaltí a Polska dosáhnout všech svých vojenských cílů.

Ruská taktika tzv. limitovaného válčení je postavena na maximálním využití slabostí jinak mnohem silnějšího Západu, resp. NATO. Při masivních vojenských cvičeních soustředí proto Rusko veškerou pozornost na úplně počáteční fázi konfliktu, který samo vyvolá. Cílem je způsobit protivníkovi strategický šok a pak nabízet „vyjednávání“.

Pokud by ke konfliktu NATO a Ruska došlo, není pochyb, kdo by jej nakonec vyhrál. Případná osvobozovací operace v Pobaltí by ale byla nesmírně náročná a krvavá. Rusko by aplikovalo strategii roztažení protivzdušného a protiraketového deštníku nad dobytým územím spolu s uzavřením tzv. suwalského koridoru. Tento úzký pruh země je jedinou spojnici tří Pobaltských států s Polskem. Ve svých úvahách a zbrojních programech Rusko dokonce kalkuluje s možností provedení velmi litovaného jaderného úderu. Zní to jako strašidelný scénář z dob studené války, ale Rusko jej skutečně nacvičuje.

Oficiální bezpečnostně-vojenská strategie Ruska si rezervuje právo na ochranu života Rusů i za hranicemi Ruska. To, že Rusko dokáže vlivovými operacemi podněcovat srážky v ulicích cizích měst, předvádělo na Krymu již mnoho let před jeho anexí. Jeho útok na Pobaltí může tedy vypadat například tak, že ruská armáda s využitím enormní rychlosti provede v Pobaltí krátkou „trestnou výpravu“ v reakci na ohrožení života svých občanů, které předtím vlivovými operacemi sama zinscenuje. Z území Pobaltí se pak stáhne ještě dříve, než bude NATO schopno v plné síle zareagovat.

V obou případech, ať už konvenčního útoku či „trestné výpravy“, by Rusko, ihned v počáteční fázi konfliktu začalo nabízet Západu „rozumné politické řešení“. A to je právě to, oč tu běží.

Jak by se politické reprezentace Aliance zachovaly? Nezačaly by raději vyjednávat než riskovat hrozivé lidské ztráty? Zvláště pokud by byly konfrontovány s nějakým, velmi limitovaným, jaderným úderem. Precedent reakce vyjednáváním zde existuje. Když se v roce 2008 valily hordy ruských vojáků na Tbilisi a začaly narůstat civilní oběti, pustil se jménem Evropy „srdnatě“ do vyjednávání prezident Sarkozy. Výsledek? Tzv. šestibodová dohoda EU-Rusko není dodnes naplňována a dvě okupovaná území na severu země jsou pro Gruzii zřejmě definitivně ztracena. Členství země v NATO, slíbené Gruzii krátce předtím, je u ledu. Téměř stejně je tomu s tzv. Minskými dohodami, uzavřenými po ruském útoku na Ukrajinu, jejichž smluvními stranami jsou Německo a Francie. Podobným způsobem se Rusko na mezinárodní scéně „vlamuje“ od počátku války v Sýrii.

Pokud by k něčemu takovému došlo v případě Pobaltí, lze si spočítat, že by vyjednané „rozumné řešení“ mohlo být pro země, jako je Česká republika, velmi nevýhodné. Rozhodně bychom jej totiž my, malé střeoevropské státy, nevyjednávali. Smířili bychom se s tím, že o nás rozhoduje třeba prezident Macron? Polsko a pobaltské státy určitě ne. Politická soudržnost NATO by byla v takovém případě extrémně zatížena a mohla by se dokonce i zcela rozpadnout. A to je to, čeho chce Rusko dosáhnout.

Jistě, lze namítnout, že pravděpodobnost tohoto scénáře je nízká. Ano, opravdu je. Pobaltské státy jsou na rozdíl od Gruzie a Ukrajiny členy NATO. Ale i na nízkou pravděpodobnost krizového scénáře se musíme připravit. Zvláště, když jej náš protivník pravidelně nacvičuje. A co když se prezidentu Putinovi začne jeho režim definitivně hroutit? Popularita už mu nyní klesá, protesty narůstají, vzdělání a podnikaví Rusové odcházejí na Západ a stav životního prostředí, jakož i zdravotní a sociální systém ruského státu jsou katastrofální. Opoziční síly stále úspěšněji poukazují na zkorumpovanost režimu. Co všechno bude prezident Putin pro záchranu svého režimu ochoten udělat? Lze se obávat, že politické a ekonomické reformy nebudou jeho první volbou. Reformy totiž nejdou ruku v ruce se stabilitou režimu, o kterou ruský prezident usiluje.

4 Možná inovativní řešení našich slabin

Je důležité si uvědomit, co by bylo strategickým cílem Ruska, kdyby se k něčemu takovému, jako je útok na východní křídlo NATO, odhodlalo. Je jasné, že strategickým cílem by nemohla být ani vojenská porážka NATO, ani obsazení území Pobaltských států. Rusko si je moc dobře vědomo toho, že na dosažení ani jednoho z těchto cílů nemá dostatečné kapacity. Lze vyvodit závěr, že cílem by bylo zničení právě politické soudržnosti Severoatlantické aliance.

Stratégové Západu proto musí promýšlet dva základní okruhy jejího možného posílení. Tím prvním je posílení politické soudržnosti v době míru. Tím druhým je maximální zkrácení času na samotném počátku případného konfliktu, kdy bude politická soudržnost Aliance zatížena nejvíce.

V prvním okruhu jde o to, abychom my, země na východním křídle NATO, akceptovaly, že silné evropské státy jako je Francie, či Německo, mají poněkud jiné hodnocení hrozeb /threat assesment/ než mají malé země vystavené na východním křídle ruské hrozbě. Hodnocení hrozeb totiž nevychází jen z analýzy toho, jak vypadá protivník, ale i z uvědomění si vlastní síly. Jinými slovy, pro zemi silnou vojensky, demograficky i ekonomicky může stejná hrozba představovat menší riziko než pro zemi malou, s limitovanými zdroji.

Je třeba také respektovat, že evropské země nemají globální ambice tak, jako je má USA. Tyto globální ambice váží Spojené státy k obraně Pobaltí ještě nad rámec článku 5 Washingtonské smlouvy. Američtí stratégové otevřeně říkají, že nemohou ztratit Tallinn, protože pak by riskovali ztrátu Varšavy a to by hrozilo ztrátou Tchaj-peje, Tel-Avivu, či Tokia. Nepřítel totiž v tomto prostoru nezkouší jen odhodlanost USA, ale zejména jejich důvěryhodnost i pro nejmenšího spojence. Důvěryhodnost je hodnotou sama o sobě. USA proto dávají, kromě vojáků, každoročně na ochranu východního křídla NATO více než 6 miliard dolarů (!).

Protože mají západoevropské země jiné hodnocení hrozeb než my a nemají ony globální ambice, můžeme se při našich apelech na to, aby na východ i nadále poskytovaly vojáky a peníze, odvolávat

„pouze“ na evropskou solidaritu. Evropská solidarita není rozhodně prázdný pojem, a proto jsou třeba Němci jedním z největších dodavatelů vojenského materiálu do Pobaltí a v Litvě vedou alianční bojové uskupení. Nicméně pozor: Solidarita není jednosměrná ulice. Jinými slovy, státy východního křídla NATO musí prokázat solidaritu se svými západoevropskými partnery, ať jde o agendu povýtce bezpečnostní, politickou či ekonomickou. Jen tak mohou požadovat reciproční solidaritu na východním křídle. Tím se dostáváme k vysoce citlivým evropským tématům jako je migrace či finanční transfery v EU.

V druhém okruhu jde o zkrácení kritického období pro soudržnost na samém začátku konfliktu. Rusko může bojové akce zahájit ihned a do pohotovosti uvést nejenom bojové jednotky, ale i celý státní aparát. Situace Západu je o poznání složitější. Spuštění bezpečnostně-vojenských opatření nejde automaticky, ale vyžaduje si přijetí politických rozhodnutí. Představme si to zcela konkrétně na modelu České republiky. Pokud v oblasti Pobaltí dojde k ozbrojenému konfliktu, začnou jako první bojovat naši vojáci dislokovaní v Lotyšsku a Litvě. Po aktivaci článku 5 Washingtonské smlouvy začnou pod velením nejvyššího velitele NATO bojovat i naši vojáci v jednotkách rychlého nasazení NATO (NRF a VJTF). Armáda a vláda ale musí zároveň začít ihned chystat vyslání dalších sil, tedy zejména brigádního úkolového uskupení do ohroženého prostoru.

V ten moment nastává moment potenciálně extrémního zatížení našich politických rozhodovacích struktur. Vláda bude rozhodovat o vyslání bojové brigády za situace, kdy již můžeme mít oběti mezi našimi vojáky v Lotyšsku či Litvě a nebo mezi příslušníky pohotovostních jednotek NATO. Dokážete si představit politické peklo, jaké rozpoutá KSČM, SPD, Trikolóra a Bůh ví, kdo všechno ještě? Ustojí tento tlak menšinová vláda, která si bude muset nechat své rozhodnutí, byť dodatečně posvětit parlamentem?

Pomoci by mohla například dvoustranná mezistátní dohoda s Polskem. V ní by bylo zakotveno ustanovení, že v případě naplnění určitých indikátorů /třeba mobilizace v západním ruském vojenském okruhu/ je naše sedmá mechanizovaná brigáda okamžitě uvedena do stavu pohotovosti. V okamžiku zahájení bojových akcí v Pobaltí je pak automaticky vyslána do ohroženého prostoru. Existence takové dohody by tlak na vládu v kritický moment snížila, protože by byla jako mezistátní smlouva schválená administrativami a parlamenty a nezbytný mandát by tak zajistila v předstihu.

Podobných nekonvenčních řešení by se jistě našlo víc. Například nová velitelství NATO v polské Štětíně a Elblągu by měla být „vybavena“ podstatnými bojovými jednotkami již za mírového stavu. Jejich užití v konfliktu pod vedením obou velitelství může být kodifikováno v novém typu aliančních obranných plánů (Graduated Response Plans).

Vojáci, experti politici veřejnost mohou mít na taková řešení samozřejmě různé pohledy. V každém případě je však nutné o nich začít u nás v České republice diskutovat. Proč, to shrnuje následující kapitola.

5 Příspěvek ČR k obraně východního křídla NATO

Je důležité, abychom mnohem odpovědněji vnímali mezinárodní kontext, na jehož stabilitu tolik spoléháme, že už o ní ani vážně nepřemýšlíme. Summit NATO ve Varšavě v roce 2016 rozhodl o vyslání

čtyř mnohonárodních praporů do Pobaltí a do Polska k odstrašení právě těch scénářů, které jsou popsány výše. V roce 2018 roli vedoucího státu v těchto praporech převzaly USA v Polsku, Velká Británie v Estonsku, Německo v Litvě a Kanada v Lotyšsku. Ve dvou z těchto praporů, v Litvě a Lotyšsku, slouží naši vojáci. V Lotyšsku bylo nasazeno 55 českých vojáků /minometná četa/ od června 2018. V praporu eFP v Litvě bylo nasazeno 231 vojáků /mechanizovaná rota/ od července 2018. Tato mechanizovaná rota je od letošního roku nahrazována jednotkou elektronického boje. Kromě toho se naše stíhací letouny Gripen a jejich pozemní personál od 1. září účastní ostrahy vzdušného prostoru Baltických států, které nedisponují vlastním nadzvukovým letectvem.

Při loňském parlamentním rozhodování o mandátu pro zahraniční mise Armády České republiky chtěla vláda od parlamentu odsouhlasit pokračování mj. i naší účasti na ochraně Pobaltí. Parlamentem byl nakonec mandát schválen jen díky podpoře vlády od opozičních stran KDU-ČSL, ODS, TOP 09 a STAN. Vláda, závislá na hlasech komunistů, nebyla schopna si zajistit potřebnou většinu sama. Nejistota panovala do poslední chvíle. Že se KSČM ze všech zahraničních misí naší armády nejvíce nezamlouvala právě ta v Pobaltí, je nasnadě.

Jsme demokracií a komunisté mají na svůj názor právo. Je ale na nás všech, aby byl v České republice prostřednictvím seriózních debat trvale kultivován silný pocit solidarity s potenciálně ohroženým východním křídlem NATO. Abychom si uvědomili, že jde i o naši bezpečnost. Jsme od Estonska, Lotyšska či Litvy zdánlivě daleko. Rozpad Aliance by byl pro nás ale stejně fatální, jako byla eroze Versailleského systému ve třicátých letech fatální pro Československo.

V roce 2020 se bude parlamentní mandát pro zahraniční mise naší armády projednávat znovu. Nesmí se opakovat to, že premiér nemající pro toto rozhodnutí parlamentu většinu, bude do světa rozhlašovat, že hodlá o podpoře parlamentního mandátu s KSČM „vyjednávat“. Toto jeho prohlášení působilo na naše spojence velmi negativně. Napříště musí premiér cítit dostatečně silnou celospolečenskou podporu k tomu, aby požadavky komunistů ihned rázně odmítl.

6 Závěr

Někdy se v Evropě otázka možnosti ohrožení východního křídla NATO zlehčuje /například v levicových kruzích Německa či ve Francii/, nebo se jí nevěnuje téměř žádná pozornost. Tak je tomu bohužel v České republice. Je na vládních a nevládních expertech, novinářích, ale i na politických stranách, aby se toto změnilo. Naprostá většina expertů s přístupem k relevantním informacím, včetně těch zpravodajských, se shoduje v tom, že situace je vážná. To, jaké má Rusko mají podél východní hranice NATO vojenské kapacity, rozhodně zavdává dostatečný důvod k tomu, abychom byli maximálně připraveni.

Stejně tak se všichni relevantní experti shodují v tom, že v limitovaném prostoru Pobaltí nelze nikdy soustředit dostatečné Alianční síly, které by útok spolehlivě zastavily. Musíme mít tedy schopnost případného agresora odstrašit tak, aby zde k boji vůbec nedošlo. Jde o to, změnit jeho myšlení. Ne tím, že jej budeme vychovávat. Ale tím, že jej přesvědčíme o naší připravenosti a odhodlanosti. Musíme Putinův režim přesvědčit o tom, že tom, že by případný útok na její východní křídlo Alianci politicky

neoslabil, ale naopak posílil. Pokud o tom bude přesvědčen, nikdy se do podobného dobrodružství nepustí. To vyžaduje dobře promyšlenou strategickou komunikaci Západu.

My, občané zdánlivě klidného a bezpečného státu, si musíme uvědomit, že ruské informační operace jsou součástí ruské vojenské strategie. V případě konfliktu by je Rusové využili k tomu, aby prostřednictvím nich vyvinuli enormní tlak na politické představitele Severoatlantické aliance. Proto je vhodné zamyslet se nad přijetím některých opatření, které by v době konfliktu /což si nikdo z nás nepřeje/ zkrátily významně čas potřebný na přijetí politických rozhodnutí, jež nelze v demokratické obranné alianci obejít. V autokratické společnosti, jakou dnes Rusko je, jde totiž mobilizace vojenského a bezpečnostního aparátu dost svižným tempem.

Generace našich předků se o stát, který v roce 1918 získala, náležitě starala, dokud to bylo s ohledem na mezinárodní situaci možné. Naši prarodiče poté ukázali, že jsou ochotni svůj stát bránit se zbraní v ruce. Koho by dodnes nemrazilo v zádech při pohledu na to, jak bleskově se po mobilizaci v roce 1938 vyprázdnily ulice našich měst a během několika desítek hodin stál na hranicích jeden milion Čechoslováků. Naši rodiče se tento stát v roce 1968, po mnoha letech jeho devastace, pokusili postavit opět na solidní základy. I my se dnes musíme naučit být připraveni tak, abychom jej v případě potřeby dokázali bránit. Ne nadarmo slouží čeští vojáci v jednotkách NATO v Litvě a Lotyšsku. Zaslouží si vědět, že mají ve společnosti podporu.
